

E'YO ONIZU EGATAA FEZA CENI

OKO AZINI DENG 'BA OMINI
MIKU RU RI MA DRIA

Egataa feza ceni, oko azini denga 'ba omini mikuru ri eri a'duni ya?

'Di ri driwala o'bi dria yini azini o'bi angu ipikaru 'diyi ni yi ma egataa fezu ceni azini e'yo ni vazu kililiru raka anguezooza yi ni madria tualu lonyi yini be.

UGANDA CONSORTIUM ON
CORPORATE ACCOUNTABILITY
U C C A

Otitaa ndundu egataa feza ceni, oko azini denga 'ba omini mikuru 'diyi;

EGATAA FEZA CENI

'Di e'yo atizu ceni, 'ba ni mi omikokoru azini vini 'ba ni ori gbazu mi asia raka ku ru ri i.

1

EGATAA FEZA OKO RI

'Di ma efikini o'bi yi ma egataa zi zu okokele raka, de nga po'di 'ba e'do azi ngaza anguezooza ni kani ku lonyi omgbu otuza okalamvu tujara nirisiri yi vile nyakudria kuru. Le 'ba ma z'i o'biyi ma egataa drioru raka ovunu 'ba emu yi vu rukusa zi de azi e'do i yi vile nyakudria 'bo 'dini ku.

2

E'YO VAZU KILILIRU RAKA RI

'Di bi i tutuni o'duko esuza kililiru otitaa le zu lonyi omgbu otuza 'yezu kani ku otitaa azini ndundu lezu angu ezoza ejizu o'biyi vire nyaku dria 'dini le ri be. Le 'ba ma ece o'bi yi dri otitaa 'dinile 'diyi nga azinga ngo ni ru, azini eri nga ojataa ejii edri ongulumu nia ngoniru ya ri katro ojataa onyiru ni kaniku ocoko ru ni. O'duko nde ri le 'ba ma ece eri geri kililiru fee pi ani o'bi yini e'yo nde va zu mukemuke rarisi.

3

O'DUKO TI ESUZA

'Di ri ebi enga driwala o'biyini azini o'bi e'yo ibipi lonyi nyakua ri be 'diyi ni obilera 'diyi vu. E'yo amaza tualu ri ekile e'yo angu ma dria, lonyi nyakua ri ma dria azi ni okpo o'biyi ni e'yo yini amazu ceni engazu woko a'bia risirile.

4

E'YO ATIZA FEZU RI

E'yo atiza eri di afa asizu o'bi yi ni eco 'ye ri i. Eri o'duko o'biyini fee tualu e'yo atizu kaniku e'yo gazu si otitaa lezu lonyi omgbu otuza kaniku anguezooza ejizu nyaku yini ma dria ri i. O'duko nde 'dinile ri ma dria ma ca 'ba ni ongulumu dria angu 'daa 'diyi ma ti oda zu 'bo ri ma vutia.

E'YO AMAZA TUALU RI

'Di ri ebi enga driwala o'biyini azini o'bi e'yo ibipi lonyi nyakua ri be 'diyi ni obilera 'diyi vu. E'yo amaza tualu ri ekile e'yo angu ma dria, lonyi nyakua ri ma dria azi ni okpo o'biyi ni e'yo yini amazu ceni engazu woko a'bia risirile.

Egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri ni azinga sawa ngole ri alea yaa?

Sawa 'ba ni o'biyi ojazu engazu nyaku oku yini oa zuria yi jizu oa zu angu o'di ru nia risi (Ayotaa esele 10 zu amuti kari wudrikurua 'diyi eci pi alu ri ni driwale fee pi o'bi angu i pi ka ru 'diyi dri ri ni)

Sawa 'ba ni afa azini ecopi o'biyi ma edri dri ocoko fee pi ra 'dile ri ma ta mbazu yi vile nyakua kani ku angua ri si (Ayotaa esele 29 zu amuti kari wudrikurua 'diyi eci pi tualu ri ni driwala fee pi o'bi angu ipika ru 'diyi dri rini)

Azitaa azini Ayotaa egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri ocepi 'diyi:

Ayotaa azi 'ba yini wudrikuru si ri esele 169 ibipi o'bi angu ipika ru azini a'bi anzi pie ri kini Gamete ndundu 'di yi nga okpo 'du nyaku a'bi anzi 'dinile 'diyi ni ma kalati onezu azini vini driwala 'ba nyaku ipika ru 'di yini ma ta mbazu.

Azitaa amuti Gamete ndundu 'di yini 'ba angu ipika ru 'diyi ma dria ri le ni 'bani 'ba angu ipika ru 'dinile 'diyi odrozu yivile nyakua risi ku. O'bazu drinia, ayotaa nde le ni vini 'ba ni 'ba 'diyi engazu nyaku oku yini oa zuria yi jizu oa zu angu o'dinia yi ma egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omi ni yi ku ru ri koko ru ku.

Egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru 'dini te azinga ngoniru yaa?

1

Ti eciza ongulumu ni azini asianzu si za

Le otitaa 'ba ni otile lonyi omgbo otuzu kani ku angu ezozu 'diyi ma atiira kini tiecita 'ba angu ipika ru 'diyi ni azini ongulumu ni ri eri orodri ru. E'yo amaza tualu ongulumu ni egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri eri geri asianzu, letaa, vataa, ti ecitaa azini agyitema amazu ri i.

2

Okpo feza

Otitaa 'ba ni otile lonyi omgbo otuzu kani ku anguezozu 'diyi ma fe okpo ongulumu dri yini ecozu azi robia esuzu 'diyi ngazu, oa zu andripi aziru azini vini e'yo engapi yi vile a'bi alea 'diyi ezozu geri e'yo amazu tualu risi azini otitaa yini anguezozu 'diyi otuzu tualuri si.

3

Agbatara azini 'eyo amazu tualu ri

Gerii a'bi alea e'yo amazu azini lizu tualu ri eri ongulumu ti odaza ni. Eri ovuni e'yo 'ba ma pari ni ega ri i ku. O'bi angu ipika ru azini ongulumu ti odaza e'yo nyaku ni si ri ma 'ba ava e'yo amazu tualu ri ma dria ovuni e'yo 'ba ma pari ni ati ni ri ma dria ku.

4

Inzitaa feza ongulumu ma drile ka yi dri

Le 'ba aizi ngapi otitaa 'ba ni otile lonyi omgbo otuzu kani ku anguezozu 'diyi be ri ma fe inzitaa ongulumu azini ongulumu ma okalamvu ndundu 'diyi dri fezu ani o'bi yini e'yo yi vile 'diyi amazu ceni geri yi ma drileka vu 'diyi si.

5

Inzitaa feza e'yo a'bia 'diyi dri

Le otitaa 'ba ni otile lonyi omgbo otuzu kani ku anguezozu o'bi yi vile nyakua 'diyi ma fe inzitaa a'bi o'bi angu ipika ru 'diyini ri dri ekile e'yo orindi pini azini a'bi 'ba edriru 'diyi ecipi a'bi yini odra 'ba 'bo 'diyi pie ri le.

6

Otitaa a'bii anzi yima azako zu ri

Azitaa a'bii anzi ni lonyi tamba zu ri ece kini lonyi eri o'bi yini vini a'bi anzi yivile 'diyi be ani le ongulumu ma ozi, eza azini ma 'be lonyi 'dinile 'diyi wakaka ru ku.

7

Orodri ayotaa a'bii vile ri ni

Le 'ba ma mba ayotaa a'bii niri azini e'yo amaza ongulumu ni tualu ri ma ta trotro geri ayotaa ambu ndeni kari dri ri ni driwala ni fele ri le.

8

O. duko ti esuza vini e. yo oci kokoru ri

O'duko ti esuza 'diri ma ovu mbgo ru 'ba dria dri. Le 'ba le pi otitaa lonyi omgbo otuza ni ejipi angu ipika pivile nyakua 'diyi ma fe o'bi yi dri o'duko ti ada ru ri i azini vini e'yo oci kokoru. O'duko nderi ma fe eri geri o'bi yini ecozu esuzu mbelea ru vini yini ecozu eri vazu kililiru ra 'dinileri si.

E'yo te di 'bani lezu egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri otuzu ri a'duni ya?

Eyo amaza mi ngulupi si ri

Driwala e'yo amazu mi ngupupi si ri eri driwala atanduruni egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri ni pasozu ri i. Eri ma ola enga okpo ndra 'ba Uganda ru 'diyi ni 'bale driwala esuzu ri vusi, yini e'yo yini amazu ceni, e'yo drilea 'diyi ma pa o'bazu azini ecozu yivile lonyi ayuzu yini lele ri le beni.

Nyaku azini lonyi azi ndundu 'diyi ma tambaza vini tualu e'yo a'bia 'diyi pie

Egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri ni okpo fe o'biyi dri ongulumu pie yini ecozu e'yo yini ibipi nyaku pie azini lonyi azi ndundu 'diyi pie ri amazu. Eri vini okpo fe o'bi yini e'yo yini ibipi anguezoza be ri amazu yi ma ongulupi si ceni ekile yini lele rile.

Agyitema feza

Egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri agyitema fe o'bi angu ipika ru 'diyi dri vini ongulumu pie. Eri ne kililiru kini otitaa otile lezu lonyi omgbo otuzu 'dini le /diyi fee ni ocoko o'bi nyaku ipika ru 'diyi dri ku ekile geri lonyi esuzu ri atrizu, e'yo a'bia 'diyi ezozu azini afa azini ndundu e'yivile angua 'diyi pie.

Geri e'yo amazu tualu ri

Egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri eri geri e'yo amaza tualu o'bi yini azini ongulumu ni ri i.

Eyo aleza

Egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru eri geri e'yo alezu o'biyi eselea asianzu si vini inzitaa si ri i. Eri geri kililiru o'biyi e'yo ale nyazu tualu e'yo ndundu ibipi yima oataa azini idri nyaza onyiru ri beri i.

O'biyi ma e'yo amaza gamete be kaniku amuti esele azi ndundu 'diyi be ri

Inzitaa fezu driwala o'bi angu ipikaru 'diyi dri geri egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri siri ni fe o'biyi e'yo alezu kililiru gamete be kaniku amuti azini ndundu 'diyi pie. Geri nde 'diyi ekile ayotaa kariniri siria, otitaa lezu lonyi omgbo otuzu 'diyi ederia azini otitaa nde 'dibile 'diyi nga azi nga ngonia ri ma 'eyo amaria ri le.

Orodri egataa feza ceni, oko azini at ileraka ri vileri ngoni ya?

- Inzitaa fezu egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri driri eri okpo fe o'duko o'bi angu ipikaa ru azini ongulumu yi dri yini e'yo amazu otitaa ndundu 'diyi madria; ekile e'yo otile lezu lonyi omgbo otuzu 'diyi le, e'yo anguezoza ni 'diyi pie ani otitaa 'dini le 'diyini driwala o'biyi ezazuku beni.
- Eri fe o'bi yini yi ma egataa kaniku omi otuzu kililiru orodri azini ocoko otitaa 'dibile 'diyi ni ejii 'diyi ai zu.
- Eri agyitema fe geri o'biyi nyaka kaniku robia esuzu 'diyi dri trotro 'bani otutaa azini ndundu 'diyi edeza raka fezu ani otitaa 'dibile 'diyi ma eza o'biyi ma idriku ri le.
- Eri vini okpo fe otitaa lonyi omgbo otuzu 'dibile 'diyi dri geri o'biyi ni atitaa fezu otitaa nde 'diyi dri risi fezu ani kari nga zoo pi zozo 'diyi ni ecozu zozu mbelea ru beni.
- Eri fe o'bi yini e'yo yini amazu yisi ceni vini yini ecozu ondoa esuzu tualu fezu otitaa lezu lonyi omgbo otuzu 'diyi ni zozu tualu ongulumu pie beni.

TEDI EGATAA FEZA CENI, OKO AZINI VINI DENG 'BA OMINI MIKURURI ERI AZINGA ONGULUMU KANIKU O'BI NGOLE 'DIYIBE?

- Egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri eri azinga oku azini agupi oa pi angu 'dinile ri ma alea 'diyi be, o'bi yima ecitaa ni ovuzu angu 'dinile ri be ci kani geri nyaka 'yaza ni kaniku o'bi azini ovupi angu ipika ru ku te oa pi nyaku 'dinile 'diyi ma alea 'diyi pie.
- Egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri eri geri ongulumu yini lezu nezu kini otitaa lonyi omgbo otuzu 'diyi ejini ocoko o'biyi ma oa taa dri ku tutuni geri e'yo ibipi nyaku ongulumuni pie 'diyi si.
- Egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini mikuru ri vini azinga o'bi yima kalafe ni ovuzu werearu, a'bi yini ni i ejizu o'bi azini 'diyi vileri be ku azini tutuni 'bani yi omgbuzu kalasi tedi yini yi tiecizu tualu ra ekile a'bi yini ni ovuzu alurile vini yini lezu e'yo yini engapi a'bi alea ri ma tambazu ri le.

E'yo ndundu 'bani one lezu amazu kani otitaa lonyi omgbo otuzu azini angu ezozu 'diyi le egataa feza ceni, oko azini vini denga 'ba omini miku ru ri ra ya kani yo ya 'diyi;

- 1 Otitaa nde otile 'diyi nga fe 'bani o'bi angu ipikiru vini oa pi angu nde ma alea 'diyi ojazu angu azini 'odiru nia yaa?
- 2 Otitaa nde otile 'diyi nga fe 'bani o'biyi ma onyi afa a'bi yini alea kani ku orindini 'diyi o'duzu kaniku ezazu ra yaa?
- 3 Otitaa nde otile 'dinile 'diyi nga ibi lonyi ovupi o'bi angu ipikaru 'diyi vile nyaku etia ekile odu nzeza le kaniku medali okuza le 'diyi be ya?
- 4 Otitaa nde otile 'diyi nga fe 'bani fizu o'bi angu ipikaru 'diyi vile angua ra ya?
- 5 Otitaa nde otile 'diyi nga ongulumu ma egataa le orodri efupi engazu otitaa nde ma alea ri ma awaza dria ra ya?
- 6 Otitaa nde otile 'diyi nga e'yo amaza o'bi angu ipika ru 'diyi ni driwala angu yini ma dria vini lonyi yini be ri le ra ya?
- 7 Otitaa nde otile 'diyi nga geri azini ondoa o'bi angu ipikaru kaniku ongulumu ni e'yo a'bi yinia ri inzizu ri eza ra ya?
- 8 Otitaa nde otile 'diyi ngaojataa eji geri o'bi angu ipikaru 'diyini yivile nyaku ayuzu kaniku a'bi yini inzizu ri ma alea ra ya?
- 9 Otitaa nde otile lonyi omgbo otuzu 'diyi nga le nyaku azini lonyi o'bi angu ipikaru 'diyini ayu le tualu ongulumu ru 'diyi ayu ra ya?
- 10 Otitaa nde otile 'diyi nga fe o'bi angu ipikaru 'diyi vile nyaku ayuzu nyaka ezozu omgbo ambo rusi ra ya?

UCCA SECRETARIAT

Initiative For Social And Economic Rights(ISER)
Plot 60 Valley Drive, Minister's Village, Ntinda
P.O.Box 73646, Kampala-Uganda
Telephone: +256414581041
Website: www.ucca-uganda.org

